

колом державних та/або недержавних інституцій, які співпрацюють одна з одною; пронизує всі навчальні дисципліни на всіх рівнях і в усіх видах освіти; поступовий підхід, коли громадянські компетентності формуються на основі попередньо отриманих компетентностей [3]. В умовах університетської автономії кожен університет має можливість сам визначати власну освітню стратегію та політику. Але загальнодержавні законодавчі акти задають тренди для всіх акторів освітньої системи держави. Багато цитований вище Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» наголошує на пріоритетності громадянської освіти серед освітніх послуг, які надає здобувачам освіти кожен український ЗВО в часи війни. Кожен університет має оновити свою концепцію національно-патріотичного виховання, віднайти можливість виділення в межах освітніх програм належного місця і кількості годин світоглядно орієнтованим дисциплінам соціально-філософського спрямування.

Література

1. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#top>.
2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://lpnu.ua/viddil-molodizhnoi-polityky-ta-sotsialnoho-rozvytku/kontsepsiia-natsionalno-patriotichnoho>
3. Концепція розвитку громадської освіти в Україні URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/Kontsepsiya-rozvitku-gromadskoyi-osvity-v-Ukraini.pdf>.

Бучма В. В.

*старший науковий співробітник лабораторії
психології навчання імені І. О. Синиці,
Інститут психології імені Г. С. Костюка
НАПН України, Україна*

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАСОБАМИ СУЧАСНОГО ПІДРУЧНИКА

Вступ. Війна є найскладнішим викликом для молодого покоління, адже в цей період відбувається становлення ціннісних орієнтацій свідомих громадян держави. В реаліях сьогодення у молоді спостерігається переосмислення моральних цінностей. Нового усвідомлення набувають такі поняття як обов'язок, патріотизм, національна ідентичність, громадянська відповідальність. Отже, під

час війни суттєво зростає потреба у громадянсько-відповідальному суспільстві. Значну роль у функціонуванні такого суспільства відіграє саме молодь, оскільки вона прагне до участі у відновленні країни, захисту власних прав та інтересів. Таким чином, особливої актуальності набуває питання формування громадянської та соціальної компетентностей підростаючого покоління. Якщо громадянська та соціальна компетентності належним чином не сформовані, це унеможливує ефективну комунікацію, гнучке реагування людини на зміни, її адаптування до ситуації, вплив на власне життя, відповідність вимогам соціуму, вияв власної громадянської позиції та активності [2, с. 36].

Постановка проблеми. Основною метою загальної середньої освіти є формування в учнів компетентностей, які визначаються важливими та пріоритетними у житті людини. Одними з них є громадянські та соціальні компетентності. В умовах війни проблема формування в молоді громадянської та соціальної компетентностей набуває особливої актуальності, оскільки саме ці компетентності є необхідними для подолання викликів війни. Зазначимо, що проблемі формування громадянської та соціальної компетентностей особистості присвячені праці як вітчизняних (О. Кучер, О. Пометун, Т. Ремех, В. Степаненко та ін.) так і зарубіжних (Б. Блевінс, К. Комаласарі, К. ЛеКомпт, Д. Шах) науковців.

Результати дослідження. Громадянські та соціальні компетентності є одними з ключових в структурі компетентностей учнів закладів загальної середньої освіти. Державний стандарт базової середньої освіти визначає громадянську компетентність як здатність учня активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства. Соціальна компетентність визначається як здатність продуктивно співпрацювати з партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі [1]. Формування в учнів громадянської та соціальної компетентностей є одним із завдань освітнього процесу школи, що співвідноситься із основною метою загальної середньої освіти. Зауважимо, що особливого значення в реалізації цього завдання набувають сучасні підручники. Зокрема, підручники з предметів соціально-гуманітарного циклу (громадянська освіта, історія, основи правознавства) є одним з засобів формування в учнів складових соціальної та громадянської компетентностей. Аналіз наукових досліджень свідчить, що складовими громадянської компетентності є: громадянські знання (знання про державу, закони, права і обов'язки людини і громадянина України), громадянські вміння (вміння діяти за правилами, виконувати обов'язки, залучатися до суспільно-корисної діяльності), громадянські чесноти (цінності й якості, притаманні громадянинові демократичного суспільства) [3]. Наукові розвідки присвячені формуванню соціальної компетентності свідчать, що складові соціальної компетентності це соціальна відповідальність, комунікативні здібності

(навички ефективної комунікації в ситуації міжособистісної взаємодії); адаптаційні здібності (вміння вирішувати проблеми в різних життєвих ситуаціях, долати труднощі), вміння співпрацювати з іншими, виявляючи повагу і толерантність [4].

Формування громадянської та соціальної компетентностей пов'язано з розвитком критичного мислення, адже учні повинні не тільки сприймати інформацію, а й вміти самостійно її аналізувати, порівнювати різні точки зору, приймати відповідальні рішення. Тому, доцільним буде відображення в підручниках завдань на аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, порівняння. Наприклад, завдання, з метою аналізу тексту, може бути сформульоване таким чином: «Визначати послідовність подій; знайти зв'язки між вчинками дійових осіб». Формуванню в учнів соціальної компетентності сприятимуть завдання, що реалізують принцип співробітництва [4]. Наприклад, це можуть бути проєктні роботи, виконання яких потребує тривалого часу, вправи діалогічного характеру: «обговорюємо разом», «працюємо в парі», «продовжуємо з друзями». Використання в підручниках інтерактивних завдань дозволять учням приймати участь в різного роду громадських проєктах і, навіть, створювати власні медіапроєкти. Наприклад, це може бути моделювання як метод дослідження соціальних або політичних процесів, що сприяє виробленню в учня власної громадянської позиції.

Висновки. Громадянська та соціальна компетентності забезпечують учням можливість адаптуватися в воєнних реаліях та здатність ефективно взаємодіяти з іншими членами суспільства. Формування цих ключових компетентностей стає пріоритетним завданням сучасного підручника. Він сприяє розвитку в молодих людей патріотизму та громадянської гідності, усвідомленню себе як відповідальних громадян України, толерантному ставленню до різних регіонів країни. Засобами підручника відбувається формування національної ідентичності, що сприяє шанобливому ставленню молоді до своєї історії, культури та мови.

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти URI: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
2. Ремех Т.О. Суть і структура громадянської компетентності учня Нової української школи. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 2. С. 34–41.
3. Формування громадянської компетентності старшокласників засобами різних предметів. URL: <https://geum.ru/next/art-31728.php>
4. Шатирко Л. О., Дзюбка Л. В., Бучма В. В., Гурова О. В. Психологічні вимоги до розроблення навчальної літератури для Нової української школи: методичні рекомендації / за науковою редакцією академіка НАПН України С.Д.

Максименка. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 33 с. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738062>

Гуменюк А.В.

студентка

Національний транспортний університет, Україна

Ковальчук Г.О.

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри філософії та педагогіки

Національний транспортний університет, Україна

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАСЛІДКИ ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СОЦМЕРЕЖ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ЇХ ПРЕВЕНЦІЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Вступ. Залежність від соціальних мереж є однією з актуальних проблем сучасного студентського середовища. Під впливом соцмереж змінюються не лише соціальні зв'язки, а й індивідуальні психологічні та освітні аспекти молодих людей. Їх використання дає можливість бути на зв'язку, обмінюватися інформацією та створювати віртуальні соціальні зв'язки. Однак надмірне захоплення соцмережами може призводити до ряду негативних наслідків. Студенти починають жертвувати навчальним часом, здоров'ям та особистим розвитком через тривале використання цих платформ. Метою цієї доповіді є аналіз індивідуальних негативних наслідків залежності від соцмереж для студентів та визначення можливостей їх попередження в умовах університетської освіти.

Постановка проблеми. Залежність від соціальних мереж є серйозним викликом для студентської молоді. Проблема полягає у тому, що постійна присутність в інтернеті, особливо в соціальних мережах, може призвести до соціальної ізоляції, втрати реальних навичок комунікації та погіршення загального психоемоційного стану. Зниження самооцінки, розлади самоорганізації, порушення режиму дня, фізичного та емоційного відновлення, а також деформація асертивності є ключовими негативними проявами цієї залежності, які потребують особливої уваги у контексті навчального процесу.

Результати дослідження. Різні види соцмереж по різному впливають на молодіжне середовище. Найпопулярнішими серед студентів нашого середовища є такі соціальні мережі, як Instagram, TikTok, Facebook, Telegram та інші, що забезпечують легкий доступ до інформації та розваг. Втім, саме ці платформи часто стають джерелом проблем і труднощів, таких як прокрастинація і втрата мотивації до навчання. Замість того, щоб витратити час на саморозвиток, студенти занурюються в нескінченні стрічки новин або перегляд відео, і це негативно впливає на їхню продуктивність та емоційний стан.